

16. National Agency for Special Needs Education and Schools and Stockholm University (2016), Mentor handbook: for mentors supporting students in higher education. <https://webbutiken.spsm.se/globalassets/publikationer/filer/mentor-handbook-tillganglig-pdf/>
17. NIELSEN, J.L. & L. BIRCH ANDREASEN, 'Higher Education in Scandinavia: A Case Study', in P. Blessinger & J.P. ANCHAN (eds), *Democratizing Higher Education: International Comparative Perspectives*, pp. 92–110. New York: Routledge, 2015.
18. NIXON, E., R. SCULLION & R. HEARN, 'Her Majesty the Student: Marketised Higher Education and the Narcissistic (Dis)satisfactions of the Student-consumer', *Studies in Higher Education*, 43(6) (2018): 927–943
19. ORR, D. & E. HOVDHAUGEN, "'Second chance" Routes into Higher Education: Sweden, Norway and Germany Compared', *International Journal of Lifelong Education*, 33(1) (2014): 45–61
20. Stockholms universitet (2017). Årsredovisning: Dnr SU FV-1.1.8-3030-17
21. Sveriges Riksdag (2001). Om likabehandling av studenter i högskolan: Lagen (2001:1286), <https://www.riksdagen.se/sv/dokument-lagar/dokument/svensk-forfattningssamling/lag-20011286-om-likabehandling-av-studenter-i-sfs-2001-1286>
22. TEELKEN, CH. & M. WIHLBORG, 'Reflecting on the Bologna Outcome Space: Some Pitfalls to Avoid? Exploring Universities in Sweden and the Netherlands', *European Educational Research Journal*, 9(1) (2010): 105–115
23. M. TUPAN-WENNO, A. CAMILLERI, M. FRÖHLICH & S. KING, *Effective Approaches to Enhancing the Social Dimension in Higher Education*. Malta: Knowledge Innovation Centre, 2016
24. UN, 2015. Sustainable Development Goals (SDGs) and aiming proposals for international aid in the area of education as a democratic mission implementation <https://www.un.org/sustainabledevelopment/sustainable-development-goals/>
25. Universitets- och högskolerådet, UHR (2019a), Nationellt administrations- och informationssystem för samordnare (NAIS), <https://www.uhr.se/systemtjanster-for-larosaten/stodsystem-for-larosaten/nationellt-administrations--och-informationssystem-for-samordnare-nais/> Universitets- och högskolerådet,
26. UHR (2019b), <https://www.uhr.se/en/start/about-the-council/what-uhr-does>
27. WATERMEYER, B. & L. SWARTZ, 'Disablism, Identity and Self: Discrimination as a Traumatic Assault on Subjectivity', *Journal of Community & Applied Social Psychology*, 26(3) (2016), 268–276. <https://doi.org/10.1002/casp.2266>
28. WENDE, M., 'The Bologna Declaration: Enhancing the Transparency and Competitiveness of European Higher Education', *Journal of Studies in International Education*, 25(3) (2000): 305–310

ORGANIZAREA PROCESULUI RECUPERĂRII COPILOR CU DEFICIENȚE MINTALE SEVERE PRIN INTERMEDIUL ALTERNATIVEI EDUCAȚIONALE DE PEDAGOGIE CURATIVĂ ÎN COMPLEXUL "ORFEU"

Ababii Oleg,
doctor în pedagogie,
Director general CPPC "Orfeu,,,

Rezumat

În articol este prezentat procesul recuperării copiilor cu deficiențe mintale severe realizat în Complexul-Pilot de Pedagogie Curativă „Orfeu”. Se descriu abordări ale conceptului de recuperare, etapele lui și modelul organizării recuperării în baza alternativei educaționale de Pedagogie Curativă, diferențele specifice ale alternativei și impactul asupra recuperării copiilor cu deficiență mintală severă, finalitățile recuperării. impactul procesului recuperării.

Cuvinte-cheie: recuperare, deficiență mintală severă, incluziune, alternativă educațională, Pedagogie Curativă.

Summary

The article presents the process of recovering children with severe mental disabilities carried out in the Pilot Complex of Education Curative "Orpheus". It describes approaches to the concept of recovery, its stages and the model of organizing recovery based on the educational alternative of Education Curative, the

specific differences of the alternative and the impact on the recovery of children with severe mental disabilities, recovery goals. the impact of the recovery process.

Keywords: *recovery, severe mental deficiency, inclusion, educational alternative, Curative Education.*

Secolul XXI a impulsionat aplicarea principiilor normalizării și integrării, care a condiționat apariția a unui principiu mai cuprinzător ce extindea sfera de acțiune a celor precedente și anume - a principiului incluziunii.

Recuperarea ca proces a trecut multe etape ale dezvoltării ca și învățământul special. Istoria învățământului special este strâns legată de evoluția atitudinilor, percepțiilor și reprezentărilor sociale despre persoanele cu deficiențe; dezvoltarea instituțiilor de învățământ special și a unor modele educaționale de abordare din ce în ce mai eficiente, cu proiectarea unei legislații adecvate în acest domeniu.

Din punct de vedere al felului în care a fost privită și tratată persoana cu deficiențe în procesul de recuperare, se disting, în principal, trei moduri de abordare ale acesteia în calitate de pacient, client și cetățean (L. Vâgotski, E. Verza, L. Șipițana, V. Siniov, N. Bucun), etc.

Abordările respective au depins de poziția dominantă a unei discipline științifice sau alteia, în cadrul procesului de intervenție terapeutică și de modul de valorizare a persoanei cu deficiențe în societate. Cea mai îndelungată perioadă a fost cea în care persoana cu deficiențe era privită ca pacient deoarece științele medicale erau predominante în „tratarea sa”, prin aplicarea unui model medical de recuperare. Această percepție s-a schimbat atunci când asistența socială a început să-și afirme rolul preponderent în cadrul procesului de intervenție, transformând persoana cu deficiențe din pacient în client și introducând modelul social în recuperare.

În perioada contemporană, științele juridice, prin prevederile legate de necesitatea respectării drepturilor fundamentale ale omului pentru persoanele cu dizabilități, au determinat valorizarea superioară a acestei categorii de persoane, prin considerarea acesteia ca cetățean legal în drepturi cu ceilalți membri ai comunității de apartinență, într-o autentică „societate pentru toți”.

Recuperarea devine un imperativ uman și social și tinde spre realizarea educației incluzive (componentă intrinsecă a Educației pentru Toți) și vine ca răspuns la principiul general „Societate pentru Toți”. Incluziunea copiilor cu deficiențe constituie o etapă de dezvoltare a sistemului învățământului special în orice țară a lumii, atâta doar că premisele acestui proces se maturizează în ritm diferit, fiind marcate de specificul național - politic, istoric, economic, social, cultural, confesional etc., al țării respective [5].

Procesul organizării și implementării educației pentru recuperare se află în prezent, în faza fundamentării teoretice și a cercetării practice: N. Bucun, A. Bolboceanu, T. Tintiuc, V. Prițcan, V. Rusnac, E. Lapoșina, T. Cazacu, M. Hadîrcă, A. Cara, N. Chiperi, A. Racu, S. Racu, A. Danii, D. Gînu, V. Olărescu. Cu toate acestea, putem afirma că în Republica Moldova s-a acumulat o anumită

experiență de lucru cu copiii care au fost integrați în medii educaționale împreună cu semenii lor fără deficiențe, că, în linii mari, procesul integrării educaționale și sociale beneficiază de un suport teoretic, legislativ și normativ solid, deși, în virtutea evoluțiilor științifice și practice, completarea și consolidarea acestuia sunt procese continue, mereu perfectibile.

Procesul recuperării se adresează la asigurarea serviciilor educaționale speciale în cadrul sistemului învățământului, ceea ce presupune asigurarea condițiilor pentru realizarea șanselor egale de dezvoltare a tuturor copiilor, indiferent de faptul că revendică cerințe educaționale specifice.

Totodată sistemul de recuperare se plasează și pe principiul dezvoltării, propus inițial de Liga internațională a societății pentru persoanele cu handicap mintal. Acest principiu se referă la faptul că toate persoanele cu dizabilități, indiferent de gravitatea și tipul acestora, posedă un potențial de creștere, învățare, dezvoltare.

Fundamentarea unui model efectiv de recuperare ar fi imposibil fără folosirea principiului dezinstituționalizării – alternativă a întreținerii copiilor cu dizabilități în instituții rezidențiale, de tip închis. Pentru a fi realizat acest principiu, atât familia cât și societatea trebuie să fie pregătite, abilitate pentru a putea asigura serviciile pe care le revendică persoanele cu dizabilități.

În sfârșit principiul drepturilor și șanselor egale vizează satisfacerea în mod egal a necesităților individuale ale copiilor cu dizabilități. Crearea șanselor acestor copii la o viață normală, iar pentru aceasta ei urmează a fi incluși într-un mediu educațional integrant, de rând cu ceilalți copii de vârsta lor, în aceleași condiții ca și ei. Recuperarea trebuie organizată în baza acestor principii.

Principalele documente internaționale și naționale în sprijinul procesului de recuperare pentru o educație incluzivă de calitate sunt: declarația de la Jomtien (1990), care recomandă statelor lumii să-și construiască sistemele de educație naționale pornind de la dreptul fiecărui copil la educație și dezvoltare armonioasă, realizate prin pedagogia centrată pe copil, în care diferențelor individuale sunt considerate o provocare și nu un obstacol; declarația de la Salamanca (1994), care specifică dreptul la educație al fiecărui copil. Sistemele de educație trebuie să țină cont de particularitățile individuale educaționale ale copilului, iar copiii cu DM trebuie să aibă acces și să fie incluși în școlile generale. declarația de la Dakar (2000), care prevede includerea copiilor excluși și /sau marginalizați în sistemul educației generale, alături de semenii lor.

Procesul recuperării se cere organizat conform acestor documente. Pentru aceasta sistemele de educație trebuie să fie incluzive, să identifice copiii aflați în afara școlii și să răspundă flexibil la necesitățile tuturor persoanelor implicate în procesul educațional.

Politicile naționale în domeniul recuperării și educației incluzive a persoanelor cu deficiențe derivă din prevederile documentelor internaționale, cum ar fi: *Declarația Universală a Drepturilor Omului* (1948), *Convenția ONU privind Drepturile Copilului* (1989), *Regulile Standard privind*

Egalizarea de Șanse pentru Persoanele cu Dizabilități (ONU, 20 decembrie 1993, Rez. 48 / 96); *Carta Drepturilor Fundamentale a Uniunii Europene* (2006); *Recomandarea 5 a Consiliului de Miniștri al Statelor Membre ale Consiliului Europei*; *Planul de acțiune „Dreptul și participarea deplină a persoanelor cu dizabilități în societate – creșterea calității vieții persoanelor cu dizabilități în Europa”* (2006-2015), etc.

Strategia de incluziune socială a persoanelor cu dizabilități *Legea nr.169- XVIII din 09.07.2010* propune reformarea politicii statului în domeniul dizabilității și cuprind liniile directoare de activități în domeniul armonizării sistemului de protecție socială cu standardele UE și prevederile Convenției ONU cu privire la drepturile persoanelor cu dizabilități [6].

Codul Educației (2014) evidențiază modalitățile de asigurare a dreptului la educație, la acces și participare școlară a persoanelor cu CES, pe baze egale cu ceilalți elevi și studenți, în baza principiilor fundamentale înscrise în Constituția Republicii Moldova, în legislația europeană și internațională: obligatoriu gratuit pentru orice persoană de vârstă școlară- incluziune și non-discriminare școlară; dreptul la o educație de calitate pentru toți elevii (participare școlară); dreptul la o educație diferențiată, bazată pe pluralismul educațional; codul Educației confirmă prioritățile acordate problematicii educației copiilor din perspectiva nevoilor individuale de dezvoltare și a incluziunii sociale a tuturor persoanelor; crearea unui sistem eficient care să genereze valoarea adăugată a procesului educațional în dezvoltarea personală și persoane care învață, în dezvoltarea durabilă și democratică a societății [7].

În așa fel sunt determinate politicile pentru o recuperare eficientă, dar cea mai complicată problemă rămâne asigurarea condițiilor pentru derularea normală a procesului terapeutic-recuperator al copilului și de asistare metodică a pedagogilor. Realizarea acestor obiective necesită efort didactic, psihopedagogic, financiar-economic și de altă natură.

Experiența internațională în domeniul recuperării și integrării copiilor cu deficiențe mintale severe (DMS) demonstrează că nu există soluții-panaceu, care ar oferi doar avantaje și randament maxim. Fiecare copil este diferit și în dependență de specificul fiecăruia trebuie promovate modele de recuperare, incluziune și integrare. Misiunea de a alege modelul, alternativa educațională potrivită pentru copilul concret îi revine echipei multidisciplinare de profesioniști, aceasta având rol decisiv în programarea succesului școlar al copilului cu DMS. Știința psihopedagogică modernă după cum am demonstrat oferă un spectru extrem de larg de forme și metode de organizare a procesului de recuperare, incluziune și integrare a copiilor cu deficiențe ține de competența specialiștilor implicați în acest proces de alegere a celor mai eficiente și indicate forme și metode de influență, pornind de la cazul concret și condițiile socioeconomice, educaționale, structurale, instituționale existente.

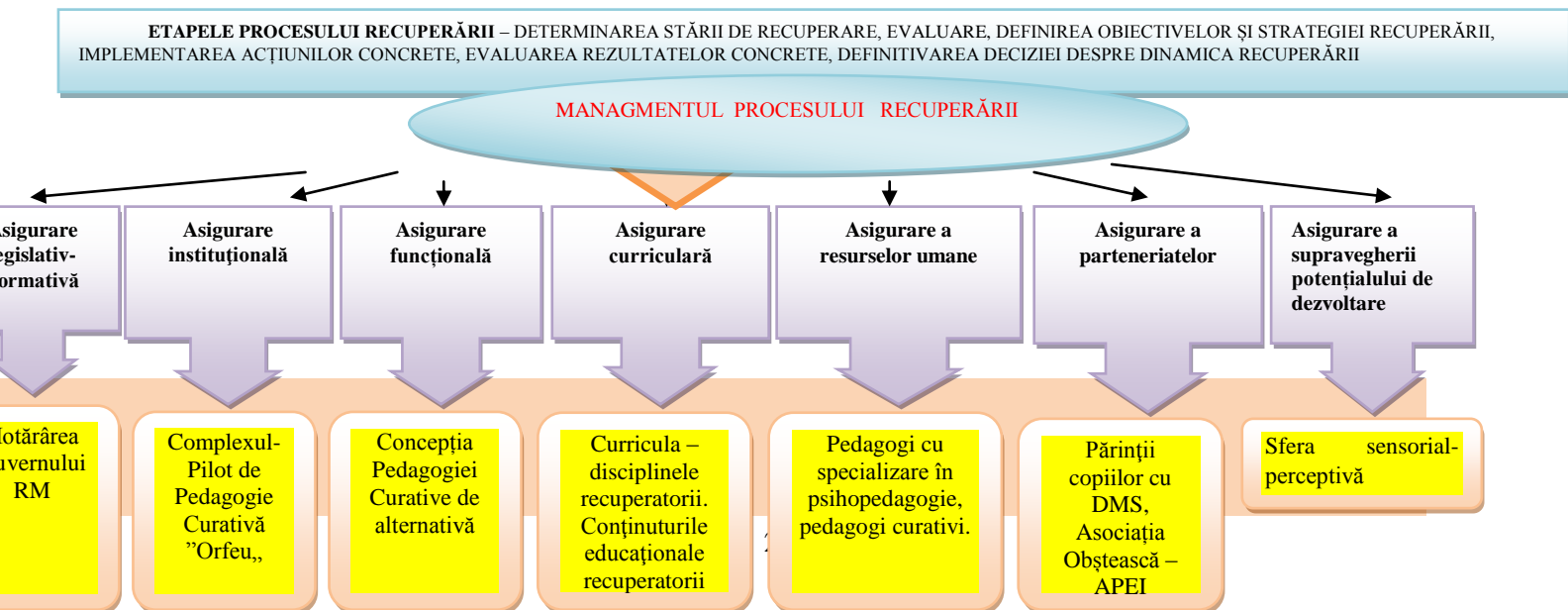
Implementarea unui sistem eficient de recuperare urmează a fi anticipată de pregătirea unui număr suficient de pedagogi, care să poată face față atât sarcinilor obișnuite pentru școala generală, cât și cerințelor speciale ale elevilor cu dizabilități, integrați în această instituție. Experiența demonstrează, că recuperarea se poate realiza sub diferite modele, dar susținute de un management de calitate.

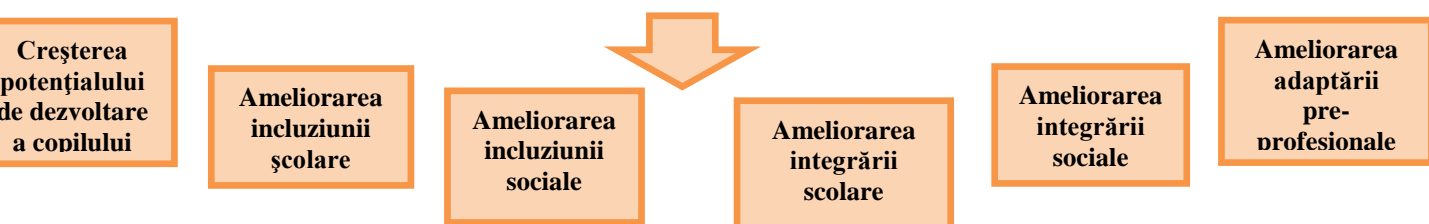
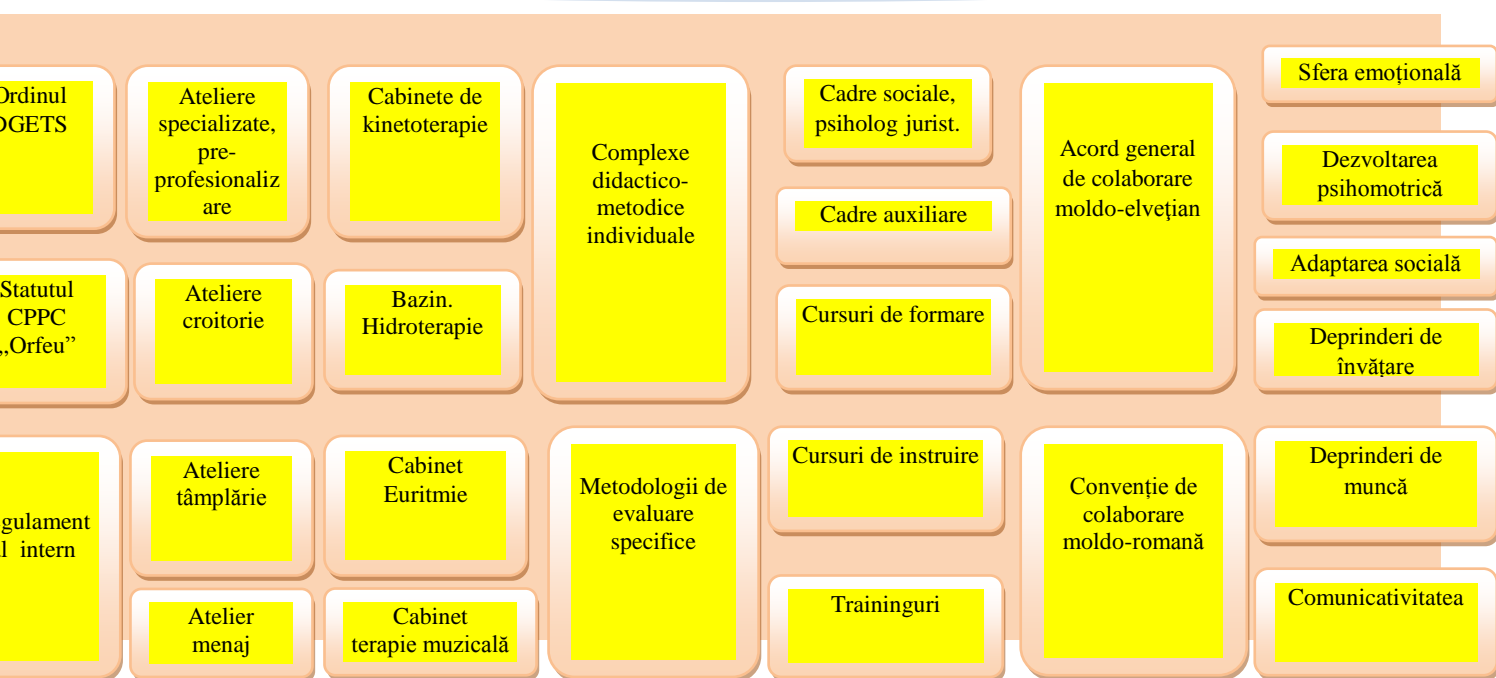
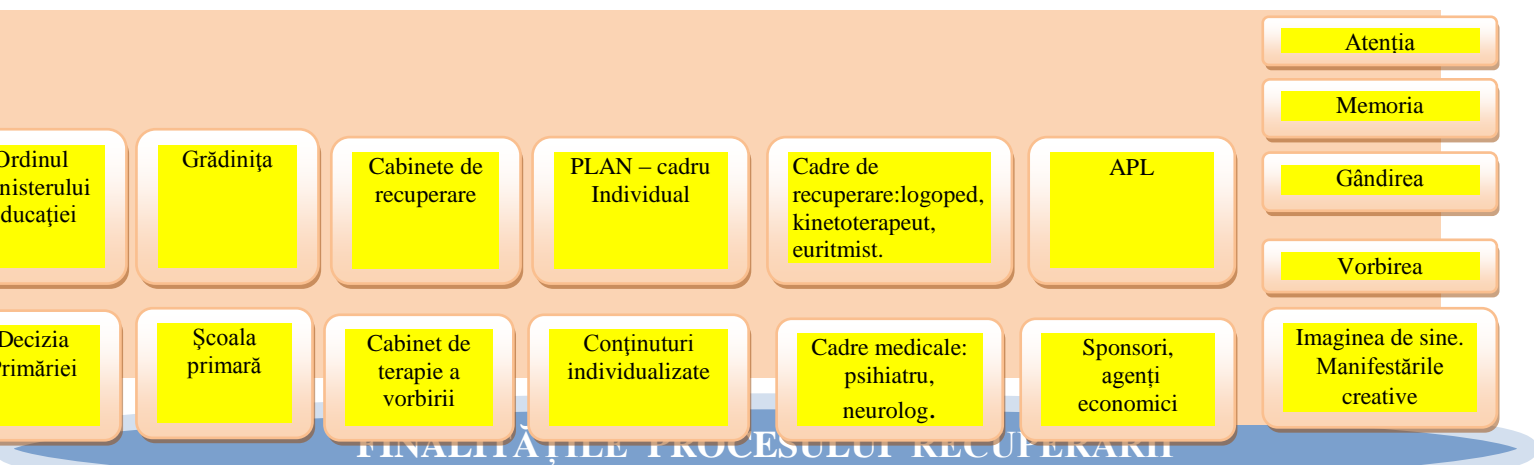
Prin recuperare, ca proces se urmărește, pe de o parte, valorificarea la maximum a posibilităților individului cu deficiențe, iar, pe de altă parte, funcțiile psiho-fizice neafectate se vor antrena astfel, încât să poată suplini activitatea funcțiilor deficiente poate chiar până a ajunge formarea unor abilități ce îi permit persoanei o integrare activ-eficientă în viața profesională și socială. Recuperarea vizează, în același timp, pregătirea psihologică a individului pentru ai permite crearea unei stări afectiv-motivaționale corespunzătoare, dublată de efort psihic menținut prin satisfacția în raport cu activitatea depusă.

Prin urmare, organizarea procesului recuperării constituie o parte integrantă a managementului educațional care determină politica în acest domeniu, obiectivele, responsabilitățile și care se implementează prin valorificarea la maximum a posibilităților individului deficient, inclusiv, a funcțiilor psiho-fizice neafectate, astfel, antrenate încât să poată suplini activitatea funcțiilor deficiente pentru a se ajunge la formarea unor abilități ce îi permit persoanei o integrare eficientă în viața socială și profesională. Analiza literaturii demonstrează că cercetarea procesului recuperării copiilor DMS este deosebit de importantă, actuală și se axează pe oportunitatea sistemului care vine cu beneficii în dezvoltarea copiilor cu deficiențe mintale severe. S-a demonstrat că procesul recuperării este o concepție orientată spre obținerea succesului în educație, întrunind un ansamblu de principii și funcții, de norme și metode de conducere prin care se asigură realizarea obiectivelor sistemului educativ, prioritară fiind educația, special organizată, precum se arată în următoarea figură.

Procesul recuperării copiilor cu DMS prin

Pedagogia Curativă de alternativă în Complex "ORFEU"

Realizarea acestor acțiuni ale procesului de recuperare demonstrează potențialul de dezvoltare, deschide posibilitatea de incluziune socială a copiilor cu DMS. Aceste acțiuni se realizează în diferite etape, având diferite conținuturi cu scop general de a pregăti copii cu DMS pentru incluziune și integrare socială prin axarea pe alternativa educațională – Pedagogia Curativă. În Codul Educației este specificat: *alternative educaționale* – instituții de învățământ sau programe de studii și de formare profesională diferite de cele tradiționale, dar care corespund standardelor educaționale de stat (art.3). Statul garantează dreptul la educație diferențiată în baza pluralismului

educațional prin admiterea alternativelor educaționale în sistemul național de învățământ (art.38)[7]. În așa fel s-a conturat baza legală a funcționării alternativei educaționale în Complexul ”Orfeu”.

Principiile pedagogiei curative se bazează pe respectul față de condițiile de dezvoltare ale fiecărui individ, pe încurajarea dezvoltării potențialului propriu al fiecăruia, și pe susținere în gestionarea propriilor probleme. Pentru a-și aduce contribuția proprie și a se realiza, fiecare persoană are nevoie de susținerea și înțelegerea celorlalți.

Acest fapt se bazează pe ideea dezvoltării individuale a conștiinței și a elementului spiritual. În viața ființelor umane se reflectă un curent al evoluției care își are originea înainte de naștere. Un handicap poate fi considerat ca un element de bază, dar și ca o provocare pentru trăirea unor experiențe individuale semnificative, atât pentru persoana cu handicap, cât și pentru cei care îi sunt alături: *atitudinea pedagogului curativ; ambianța; ritmul omului și al naturii; predarea în epoci; cuvântul viu; euritmia curativă; desenul formelor; activități terapeutice-recuperatorii* (psihoterapie, logopedie-terapia tulburărilor de limbaj), kinetoterapie).

S-a crezut că în recuperare totul se rezumă la muncă strict calificată și specializată, dar s-a demonstrat că recuperarea este o artă în care cunoștințele, devotamentul, pasiunea și răbdarea se împletesc strâns cu dragostea față de copil, cu conservarea, stimularea și cultivarea legăturilor afective dintre copilul deficient, terapeut și familia sa. Domina convingerea că recuperarea acestor copii cade în sarcina exclusivă a specialiștilor, dar s-a înțeles neașteptat de repede că membrii familiei pot deprinde tainele recuperării, pot face parte din echipa terapeutică și pot prelua sarcini ale acesteia, continuând actul recuperator acasă sau în casele familiale, în cursul activităților cotidiene.

Vorbirea articulată este considerată ca fiind în context evolutiv cu dezvoltarea gândirii copilului. Modelarea vorbirii este, de asemenea, o parte componentă a formării cadrelor didactice și educatorilor din cadrul pedagogiei curative. Pedagogia curativă se bazează pe procesele sufletului ca mediator între corp și spirit. Prin intermediul educației, al terapiilor, al artei, al mișcării, al limbajului, se încearcă stimularea dezvoltării facultăților sufletești (gândire, simțire, voință) în efortul de a oferi o viață plină de sens și oportunități persoanelor cu DMS.

Realizarea procesului recuperării demonstrează potențialul de dezvoltare, deschide posibilitatea de incluziune socială a copiilor cu DMS. Aceste acțiuni se realizează în diferite etape, având diferite conținuturi cu scop general de a pregăti copii cu DM pentru incluziune și integrare socială.

Procesul recuperării, **în concluzie**, în baza alternativei educaționale de Pedagogie Curativă în Complexul ”Orfeu” a fost menționat în documente de stat, astfel:

1.”În raportul cu privire la situația actuală a dezvoltării învățământului pentru elevii de risc și cei cu dizabilități în Republica Moldova, publicat de către Centrul de Cooperare Economică cu

țările nonmembre și Centrul pentru Cercetări în domeniul Educației și Inovațiilor ale Organizației de Cooperare și Dezvoltare Economică (OCDE), cu referință la Proiectele - pilot de incluziune și integrare, au fost menționate următoarele. ”În Republica Moldova există deja *un exemplu de integrare*, în cadrul educației speciale, la *Complexul-Pilot de Pedagogie Curativă “ORFEU”*, care a fost creat în conformitate cu Hotărârea Guvernului Republicii Moldova nr. 511 din aprilie 2003. Acest Centru este destinat pentru copiii diagnosticați cu retard mintal moderat sau sever. Înainte de a fi plasați în acest Centru copii erau izolați, aflându-se în instituții speciale pentru invalizi sau la domiciliu. Procesul de instruire este realizat în conformitate cu programele experimentale de studii, aprobate de Ministerul Educației și în conformitate cu programele individuale elaborate în colaborare cu serviciul medico-psihipedagogic. Ambele au fost elaborate în conformitate cu capacitățile copiilor” [8].

2. ”În Hotărârea Guvernului Republicii Moldova nr. 523 din 11.07.2011 cu privire la aprobarea Programului de dezvoltare a educației inclusive în Republica Moldova pentru anii 2011 – 2020, publicat la 15.07.2011 în Monitorul Oficial, nr.114-116, art. nr. 589 și Programul de dezvoltare a educației inclusive în Republica Moldova pentru anii 2011 – 2020, paragraful 25 se menționează *“Pe parcursul ultimilor ani, în Republica Moldova au fost promovate unele inițiative de soluționare a problemelor copiilor și tinerilor cu risc de excludere educațională și social (...Complexul-Pilot de Pedagogie Curativă “Orfeu”, etc.) în cadrul cărora au fost create modele de educație incluzivă*. Au fost elaborate programe adaptate la potențialul copilului cu diverse probleme de sănătate, dezvoltare, educație etc., au fost organizate cursuri de formare pentru cadrele didactice, au fost diseminate practicile pozitive în asistența psihipedagogică a copiilor cu dizabilități”, etc. [9].

Bibliografie:

1. ABABII O., Managementul recuperării copiilor cu deficiențe mintale în instituția de tip complex educațional, Specialitatea 531.01 – Teoria generală a educației, Autoreferatul tezei de doctor în pedagogie, 2017.
2. ABABII, O. BUCUN, N. Condiții de eficientizare a potențialului psiho- social al copiilor cu deficiențe mintale severe” în revista științifică de pedagogie și psihologie "Univers Pedagogic", Nr 1(57), 2018.
3. ABABII, O. Modelarea managementului recuperării copiilor cu deficiențe mintale, inclusiv severe în alternativa de Pedagogie Curativă în revista științifică a Universității Pedagogice de Stat "I.Creangă" Integrarea socio profesională a tinerilor cu dizabilități. Culegere de articole. "Pontos", Chișinău, 2018.
4. ABABII O., DANII A., Eficientizarea activității didactice prin implementarea terapiilor complexe de educație recuperatorie a copiilor cu CES // în Materialele Conferinței Internaționale- Școala modernă: provocări și oportunități, Ministerul educației al Republicii Moldova, Institutul de Științe ale Educației, 5-7 noiembrie, 2015.
5. RACU A., POPOVICI D.V., DANII A., RACU S. Psihipedagogia integrării. Ed.a 2-a rev.și compl. Chișinău, 2014.
6. <http://lex.justice.md/viewdoc.php?action=view&view=doc&id=336276&lang=1>
7. <http://lex.justice.md/md/355156/>
8. <https://www.oecd.org/edu/school/38614255.pdf>
9. <http://lex.justice.md/viewdoc.php?action=view&view=doc&id=339343&lang=1>